

Andrej Brvar
MATERIAL

[...]
Vsako, tudi najmanjše izkustvo
je spričo nič veljavno
in odrešilno, pa naj bo še
tako naključno, saj je v resnici
nedoumljivo darežljivo in iz
nevednosti po vednosti koprneče.

Edvard Kocbek, »Blagor nevednosti«

Dan mi je dan!

Stvarjenje! Spet se odpirajo marjetice v travi in slak na ograji ... Slak s svojimi belimi, trobentastimi cvetovi krasi zarjavelo, potrgano vrtno ograjo.

Nobeno naključje ni, da so cvetličarke po navadi vedrega značaja in da ostajajo dolgo mladostne in zale. (»Razen rok,« je pripomnila ena od njih.)

$\frac{8}{9}$

Je še kaj bolj zdravega kot ena dobro uglašena plehmuzika?

Agna: Kadar je bila v otroških letih prehlajena, sta se šli z mamo sprehajat na Glavni most, zaradi *spremembe klime*. Po Dravi dol naj bi pihal veter iz celovške kotline. Zato je bil zanjo Celovec mesto, *ki celi, ki zdravi*.

Vrabci v mestih izumirajo. Tako hrupno je, da ljubezenske klice slišijo vse slabše, zato imajo vse manj potomstva.

Ti vrabci na glavnem kolodvoru – kako obirajo insekte z elektromotornikov: s šip strojevodske kabine, z obeh brisalcev, obeh vzvratnih zrcal, obeh čelnih luči, z vrhnjega reflektorja, avtomatskega spenjača ... Ti zavaljeni, lenobno frfotajoči vrabci – kako jim elektromotorniki vztrajno, po voznem redu, dovažajo hrano s podeželja, dovažajo naravnost sèm, v sámo mestno središče.

Oblaki so tisti, ki nam odmerjajo sonce ... V soncu se še blato na stezi blešči.

Ko sprejmeš dejstvo, da boš moker, ti je dež lahko v užitek.

Čez pot debel deževnik / nekam v svet potuje / in je vse bolj len od sreče, / ker tako lepo dežuje.

* * *

TV-limonada

Pravil sem jima stric Mirko in teta Gizela, čeprav mi nista bila ne eno ne drugo. Bila sta le prijatelja ata in mame. »Pridita še kaj! Bova vesela,« sta ju vabila. »Srečno! Pa ne za večno,« sta se hecala stric Mirko in teta Gizela. Stric Mirko mi je za rojstni dan podaril tarok karte, in včasih smo šli skupaj v slaščičarno na borovnice, take ohlajene in sočne, vse do zadnje povaljane v sladkorju. Predlani avgusta smo skupaj letovali na Hvaru. Skoz masko sem gledal v svet rib in potopljenih ladij in na trepalnicah in obrveh se nam je nabirala sol, kot pozimi sneg, zvečer pa smo hodili v kónobo na ribe in lignje na žaru. Ko ga je stric Mirko imel malo pod kapo, je poljubil mamo na usta in mama njega, čeprav ni bila niti malo v rožcah. Skupaj smo šli tudi na izlet v deželo mlinov na veter in v Benetke – v Benetkah so ulice iz vode – in ata je nekaj časa objemal teto Gizelo čez pas. Imenoval jo je Gizi in rekel ji je, da ima celó čevlje ljubko pošvedrane. Potem pa – baf! – so se naênkrat blazno zresnili. Nič več se niso šalili in si šale pripovedovali, če pa je že kdo kakšno povedal, se ji ni nihče več smejal. In potem naênkrat – šc! – ni bilo več ne strica Mirka ne tete Gizele, ker ni bilo več nobenega »Pridita še kaj! Bova vesela« in nobenega »Srečno! Pa ne za večno«. Mama se je vse pogosteje zazirala vase, vse bolj taka kot aprilsko vreme, in včasih so ji po obnosnih gubah polzele solze. Ata jo je opazoval, kadar je pogledala stran, in tudi on je vse bolj zamišljeno drobil tobak med prsti, šilil moje svinčnike in barvice ali brisal prah s fikusovih listov. Seveda, že prej so jima tu in tam popustili živci, pozneje pa sta eksplodirala skoraj vsak dan. Z nabrekliimi vratnimi

žilami sta si metala polena pod noge in pesek v oči, se pravi, namesto da bi si priznala, kaj je jabolko spora, sta lomila kopja na samih brezzveznostih, potem pa se spet branila z molkom in vmes odhajala na balkon kadit, kadit kot Turka. Postajala sta *visoko konfliktna partnerja*, kot se reče, dokler mi nista nazadnje povedala – ata: da se bo ločil in se poročil s teto Gizelo – mama: da se bo ločila in se poročila s stricem Mirkom. Ampak – mastkurja! – kje sem zdaj jaz, s kom in zakaj v tej kolobociji, v tej odštekani TV-limonadi? Naj zdaj tudi strica Mirka kličem ata in teto Gizelo mama, ali kako? Kdo bo odslej hodil na roditelske sestanke in kdo podpisoval vloge za otroški dodatek? Kdo me bo – peto kolo – vzel avgusta s seboj na počitnice? Pri kom bom lahko čez novoletne praznike in pri kom za svoj rojstni dan? Me bo mama še kdaj prišla pokrit ponoči, ko bom zbrcal odejo na tla? Bova z atom še kdaj šla na kasaške dirke in po dirkah gledat konje v boksih? Sem v resnici sploh še kje doma? Sta me sploh kdaj marala, kot se za ata in mamu spodobi? In predvsem, kako s to prekleto prtljajo živeti naprej? Bom še kdaj videl svet v barvah, osvetljen in čist, ali pa bo odslej ves čas tako, kot da je nebo en sam oblak, kot da so lastovice odletele in izpraznile zrak?

Lepa Vida

Ne, moj ljubi, to niso solze navadne ženske preobčutljivosti, kot se mogoče zdi. To so solze negotovosti, vse večje razdvojenosti, ki tlači, ki skeli ... Ah, kaj bi govorila, saj veš sam: za tak korak ..., zapustiti sinka nebogljenega, z leti obloženega moža, očeta, mamu, ki se po meni joka, zapustiti jih in priti sèm, med te tvoje ljube pomarančevce

in oljke, med drugače oblikovane obraze in sijoče oči, v svet drugačne govorice, drugačnih običajev in navad ..., za tak korak, za tak prelom še zdaleč ne bi bila dovolj samo zaljubljenost ... A vseeno ..., daj, povej mi ..., kakšen človek sem, da sem lahko storila to, kar sem? Kaj boš s to mojo ljubeznijo, ki raste iz takega razdejanja, iz tolikšnih muk najbližjih? Se da s tolikšnim bremenom mirno peljati življenje naprej? Ni samo vprašanje časa, kdaj bo trpljenje mojih prekipelo, zgrmelo scela na naju, naju strlo, za zmeraj pahnilo v prepad brez dna? ... Daj, povej mi, ljubi, ljubi moj.

Zimski krč popušča, spet se spreminja življenjsko občutje.

12

13

Konec kurentovanja – natrgan trak iz krep papirja barva lužo krvavo.

Odžagal jo bom, vinogradniško breskev, ki jo je zadela kap. Tu spodaj jo bom odžagal, pod edino še zelenečo vejo. Si bo opomogla po tako hudi amputaciji? Se bo obnovila to pomlad?

Pozabljamo, da zima ne pobere le dosti ljudi, ampak tudi dosti dreves ... Trobentice v gručastih kolonijah, da si dajejo korajžo v teh prvih marčnih dneh ... Nosnice, izsušene

od zimskih prehladov, polni vonj vijolic ..., pljučnika ..., bezgovega lističa, zmečkanega med prsti ... Na travniku babnice z dvignjenimi ritmi – nabirajo regrat ... Veja, ki jo je odlomil sneg in je padla v ribnik, brsti ... Ej, zeleno (se vzpenja v hrib)!

Zavedaj se in pomni: na snegu stojiš, na smučeh, zadihan se smehljaš in gledaš razcvetajočo se pomlad v dolini.

Prhne, grlica, prhne iz cvetoče slive – za njo sneži kot v sanjah, sneži v krogu krošnje.

Kako neizmerno je življenje, kaže dejstvo, da je vsak normalen, zdrav človek prepričan, da to *daje prav* v glavnem samo njemu.

Otroška leta: Kadar smo potovali, sem, kljub očetovim svarilom pred iskrami, zmeraj znova pogledoval skozi okno v smeri vožnje in čakal, kdaj bo vlak zavil navznoter, na našo stran, da bom videl lokomotivo, ki nas je vlekla, in kadar smo stali na kakšni postaji in se je v oknu začel premikati vlak na sosednjem tiru in v nasprotni smeri, se mi je zmeraj znova zdelo, da se v resnici premikamo mi.

* * *

Španski bezeg

Ta trpki, grenki vonj ... Saj nas svariijo, sosede in sosedi in še posebej stara Vranička, ampak ta košati kup zelenja sredi dvorišča, med mivko, našo igračo, in vrtom, ponorelim od čričkov, ta dehteči šop vijoličastih cvetnih grozdov tako vabljivo opozarja nase, da smo kljub svarilom spet pri njem, da – op! – skočim in zgrabim znano vejo, da se z nogami zavihtim med roke in že se guncam z glavo navzdol, že vidim vse narobe, kot bi gledal v lužo, že buljim v Agicine hlačke pod nabranim krilcem in skoz hlačke v osenčeno razpoko ritke ... Ah, Agica, ta *prava dama iz Pariza*, ki bi jo kar naprej vlekel za kitke ali nabijal z žogo, kar naprej, in ne samo takrat, ko se igramo med dvema ognjema ... Ampak pazi! Predolgo že buljiš! Dlani ti polzijo, konci prstov rdijo, že skoraj modrijo – tresk! –, se v enem samem hipu razžarijo vse zvezde z Velikim in Malim vozom vred. In slišim: stara Vranička vrešči kot sraka. In vidim: sosede in sosedi so na oknih in odpirajo usta kot ribe. In te zagledam: vrh stopnic stojiš, obraz kot kreda, s prstom mi pomigneš: Pridi gor! – »Ne, atek, prosim, ne,« se umikam ritensko. »Ne, atek, prosim, ne,« ponavljam kot pokvarjena plošča, dokler mi ni zadosti in si rečem: Ne bodi no tak bizgec! Bodi kampiljc! Bodi tak, kot so kositrni vojaki, ko jih razpostaviš po bojnem polju! In stopim naprej in iz nosa mi še vedno krvavo kaplja. In se vzpenjam po stopnicah in buška na čelu mi še vedno raste kot kakšna hruška ... Zakaj ... zakaj si me potem natepel? Si se ustrašil zame? Si se zbal, ker ti je že vojna vzela Petra in Marijanko? ... Zakaj ... zakaj si me potem namlatil, nabutal, nagarbal – nagarbal kar tam, pred sosedami in

soseidi, pred staro Vraničko, pred *pravo damo iz Pariza ...*
pred *pravo damo ...*? Ta trpki, grenki vonj ...

Luža kaže, kako gost je dež ... Dež, tako gost, da zaliva
vsako travo posebej ... Fragmenti tega jutra – luže.

Ves dan hitimo po opravkih, zdaj z razprtimi, zdaj z zloženi-
nimi dežniki ... Medtem ko smo ves dan hiteli po oprav-
kih, nam je sonce posušilo perilo.

V škatlici iz furnirja, topolovega, vžigalici dvojčici, iz to-
polovine, zraščeni s fosfornima glavicama.

Slečeš srajco – srajca otpne, ne diha več.

Stol vabi k sedenju, kozica ponuja ročaj, televizija je iz slik
kot moja poezija.

Če podaljšamo premico našega upanja, našega hrepene-
nja v prihodnost, bi pravzaprav morali verjeti v posmrtno
življenje.

* * *

Kako krhko, nestalno je naše upanje. Samo vreme naj se sprevrže, samo oblaki naj se navlečejo, pa bo vse spet črno, brezsmiselno, brezupno.

* * *

Zdaj imam Jezusa doma

Vračala sva se iz gledališča, pred dobrima dvema letoma, ko ga je na vsem lepem zgrabil krč v desno nogo. Je komaj prišantal domov. Ah, to je le posledica nedeljskega izleta na Urban, sva bila prepričana. Ampak krč je vztrajal vse do jutra, ko je popustil, noga pa kljub temu ni bila več zdrava. Nobene prave trdnosti ni čutil v njej, nobene zanesljivosti, le oslabelost, ki je sčasoma zajela tudi levo nogo in se vztrajno širila, da je vse močnejše podrsaval in se oklepал palice, kadar je šel od doma. In tako se je začelo. Potem sva pol leta romala od zdravnika do zdravnika, preiskali so ga trije nevrologi, domnevali so, da težave izvirajo iz hrbtenice, diagnosticirati pa jih niso mogli. Šele zadnji dan na kliniki so nedvomno ugotovili, da ima ALS, amiotrofično lateralno sklerozo, neozdravljivo degenerativno obolenje živčevja, pri katerem odmirajo živci, ki oživčujejo mišice. Medtem ko telo propada, ostajajo občutki in razum nedotaknjeni, ukleščeni v vse hujšo fizično negibnost ... Seveda, nazadnje sta mu nogi popolnoma odpovedali in potem desna roka. Z levo je še lahko prijemal, pisal ali drsal z miško po tipkovnici, po kakšnih štirihi, petih mesecih pa so se mu prsti tudi na tej roki skrčili v šapo, ki se ni več razprla. Že prej sem opazila, da ima težave z izgovarjavo. Kot pijancu ali otroku se mu je vse bolj

zatalak r in potem s in š in z in ž in tako dalje, dokler ni govor kmalu po odmrtnju rok postal povsem nerazumljiv, pravzaprav samo zadržnjeno grgranje, ki sem ga sprva še nekako razumela. Zdaj ... zdaj se sporazumevava s tablico iz pleksi stekla, na kateri je razporejena abeceda. Pokleknem predenj in s tablice ugotavljam, na kateri črki mu je zastal pogled. Tako sestavljava črke v besede in besede v stavek in za to porabiva od deset do petnajst minut ... Seveda obupuje, seveda zapada v depresije, joka, se nekontrolirano smeje in spet joka, ponoči ga pogosto tlači mora, da kliče doktorja Kevorkiana ... Kako zdržim? Saj ni kaj zdržati. Saj vse to zame ni nobena muka. Prav nasprotno: kolikor bolj bolezen napreduje, kolikor bolj trpi, tako ponizhan v svojem dostojanstvu, toliko jasneje razpoznavam v njem izjemneža ..., izbranca ..., posvečenca, toliko večja je moja potreba stati mu ob strani, mu streči, pomagati, kolikor se da, toliko bolj je zame vsak trenutek, ki ga preživiva skupaj, dragocen ..., podarjen ..., poln hvaležnosti in spoštovanja. Zdaj ... zdaj većinoma poseda na vozičku, prepasan z opornico čez čelo, da mu glava ne omahne na prsi ... Ne, za branje nima več moči, kakšen film še pogleda na teveju, ima pa vedno več težav s požiranjem, zato se slini in hrana se mu zaletava, čeprav mu jo pasiram ... Ne, ne pomnim, kdaj sem bila zadnjič v cerkvi. Ne utegnem ... Ne morem ... Ne zaznavam več nekdanjega klica ... Zdaj ... zdaj imam Jezusa doma.

Veliki petek

Če je prejšnji dan še lahko pogoltnil nekaj žličk pasirane hrane in spil malo vode, čeprav se mu je zaletavalo, se

pocejalo iz nosa, iz ustnih koticov, nazadnje ni mogel več niti jesti niti piti, nazadnje se je samo še pospešeno slinil in si brisal brado s karirastim robcem, zvitim v rólo; nazadnje ni mogel več niti brundati, niti krakati, niti renčati, kadar je hotel kaj povedati, nazadnje je samo še s svinčnikom, zataknenim v skrčeno dlan, zapisal posamezno, najnujnejšo besedo v črtasti zvezek za domače naloge; nazadnje tudi podrsavati ni mogel več iz kuhinje v dnevno sobo, se vsaj za pet, deset minut zlekniti na kavč, na mehko, volнено podlogo, nazadnje je samo še čemel na fotelju pred televizorjem, oprt na slonovske, zatele noge, glavo mu je kot pijancu nekontrolirano zanašalo sem ter tja, hlastno je lovil sapo in hropel, buljil je izpod čela vse bolj začudeno, vprašujoče, vse bolj osteklenelo ... Potem ko so v kis namočeno gobo nataknil na hizop in mu jo podali k ustnicam, je Nazarenc zaklical z močnim glasom: »Oče, v tvoje roke izročam svojega duha!« Moj oče, moj ata, moj stari pa je nazadnje s skrajnim naporom nakracal v tisti črtasti zvezek *umiram* in malo pozneje *adijo*. Potem mu je glava omahnila na prsi. Potem je karirasti robec, zvit v rólo, padel z razprte dlani na tla.

* * *

Oleandre, shirane od celoletnega *služenja oltarju*, je dal župnik postaviti pred cerkev, na ta osvežujoči, čisti, srebrnkasto bleščeči avgustovski dež.

* * *

Bi moral opraviti siten, drobnjakarski posel? Počakaj na prvi dolgotrajnejši dež, takrat ga boš zlahka opravil.

Piknik – dež nam pada v vino v teh lepih, s trto in grozdem poslikanih kupicah ... Jelka mi zaupa, da je bila najina mama spočeta v vinogradu. A res?! In že hitim natakati najini kupici in nazdravljati tej očarljivi novici.

Pesnik

»In ko sem dvignil pogled od pohojenega metulja, malo prej še frfotajočega čuda, zdaj pa navadne smeti, so bile povsod okrog ovce s povešenimi ušesi, na desni žužnjavo grozdje akacij, na levi notno črtovje daljnovoda, v ozadju pa star, posivel kamnolom in za kamnolomom hribi, modri od daljav, in nad hribi hribi plitvih kopastih oblakov, in zgoraj, v različnih globinah nebesnega morja, in spodaj, v brisanem letu nad ovcami, lastovice, lastovice puščice z glavicami konicami ... In ko sem tako strmel, nisem čutil nobene bolečine vnetega živca v levi roki, niti najmanjše. Bolečina se je z vso ostrino vrnila pozneje, takrat ko je strmenje na vsem lepem popustilo,« pravi Marko M., sicer tekstilno-mehanski tehnik, izmenovodja pletilnice.

Ta občutek bibličnosti ob pogledu na osla, na čredo ovac ... Te ovce, polne trnja in osata v štrenasti volni, ki jo žareče obroblija zahajajoče sonce, ta čokati oven vodnik s ploskim čelom in polžasto zavitimi rogovi, ti jagenjčki, ki butajo v vimena in iščejo seske in blejajo, blejajo z otroškimi glasovi.

* * *

Ta vrtiček s fižolom in krompirjem v mikroklimi na dnu vrtače.

* * *

Kadar se ukvarjamo s tako imenovanimi velikimi vprašanji, nam življenje uhaja med prsti.

* * *

Polž uči potrpežljivost. In previdnost tudi.

* * *

Škržati cvrčijo s pomočjo parnega organa, imenovanega timbal, in tako privabljajo godne samice. Timbal je nameščen na obeh straneh prvega členka zadka, sestavljajo pa ga membrani, timbalne mišice in resonatorji – mehurji v zadku. Pri nastajanju zvoka sodelujejo še slušni organi in živčne celice v osrednjem živčevju, ki določajo ritem in druge lastnosti napeva. Ko se mišice skrčijo, povzročijo, da se rebrca (različne vrste škržatov jih imajo od dveh do več desetih) v membrani z glasnim pokom upognejo, in ko mišična sila popusti, se spet zravnajo. Membrani sta zelo prožni in mišice ju krčijo več stokrat v sekundi. Delovanje levega in desnega timbala je sinhrono, lahko pa pride do faznega zamika, tako da enkrat deluje samo levi, drugič spet samo desni.

19. 7. 2006 – Ves dan v gozdu, v družbi dreves. Sredi malinja in mladega bukovja mravljišče v popoldanskem soncu. Ampak mravlje so vrvele samo po njegovi senčni, vzhodni polovici.

Mravlje lahko prilagajajo obliko in velikost svojih oblažinjenih stopal, odvisno od teže tovora, ki ga prenašajo. Kadar je ta težak, lahko stopala podaljšajo, pri teku pa skrajšajo. Njihove lepljive blazinice se čistijo same in jim omogočajo trden oprijem na katerikoli podlagi. Nobeno lepilo, ki ga je doslej izdelal človek, se ne more meriti s tem, kar zmorejo mravlje.

Satje v medu, ki kristalizira.

Medtem ko sem risal fižol

Evropa ga ni poznala pred odkritjem Amerike, v Ameriki pa so ga našli v predzgodovinskih grobovih Arizone in Peruja ... V Evropo so ga prinesli z bučami, s koruzo, krompirjem in konopljo in mu kmalu začeli praviti *meso siromakov* ... *Phaseolus vulgaris* ... Po naše: *fašon, fešk, fižol, koljanec, preklar, fržolj, fržoljček, rogovilc, rogovilček* ... Kako se srčasti listi krovno prekrivajo ..., kako se hočejo maksimalno izpostaviti soncu, široki, starostno temnoze-

leni pri tleh, drobna, svetlozelena mladež zgoraj ob niha-
jočih poganjkih ... Kako drug drugemu odmerjajo sonce,
medtem ko drug na drugega mečejo sence ..., pravzaprav
medtem ko se drug v drugem ogledujejo kot v ogledalu ...
Kako se navzven povešajo v trojkah, zmeraj samo v troj-
kah: levi in desni se simetrično razpirata, sredinski pa kaže
jezik z odebeljeno žilo po sredini ... Kako se v vrzelih v
tej krivuljasti gošči, v votlinah in rovih z zamolklo in pro-
sojno zeleno osvetljavo kažejo polmeseci strokov ... Kako
so po petkrat, po šestkrat nosečniško izbočeni, napeti ...,
kako s svojo težo upogibajo vitice, na katerih visijo in se
pozibavajo kot uhani kraljice iz Sabe ... Kako se v vrzelih
v tej krivuljasti gošči kažejo stebela v prepletu kot večžilni
kabel ... Kako se spiralasto ovijajo v levo, zmeraj samo v
levo ..., kako se svédrajo, se oprijemajo, kako grabijo, si-
lijo nezadržno navzgor, navzgor ... navzgor kot Bruegllov
Babilonski stolp ..., kot Tatlinov *Spomenik Tretji interna-*
cionalni ..., kot Brancusijev *Steber brez konca* ... Mogoče
pa se brata Grimm nista motila. Mogoče je ta *Phaséolus*
vulgaris res pot na drugi svet, nad oblake.

$\frac{22}{23}$

* * *

Pšenično zrno – žensko spolovilo v malem ... Orehovo
jedro, zvijugano, razbrazdano, s špranjo razdeljeno na
levo in desno poloblo – možgani v malem.

* * *

28. 8. 2006 – dan dežnih kapelj ... Kavka prhuta, škropi,
se kopa v mokri travi.

Kot poročajo današnji časniki (5. 9. 2006), je umrl avstralski lovec na divje živali, televizijski zvezdnik Steve Irwin, star 44 let. Tudi pri nas smo na kanalih *Discovery* in *Animal Planet* lahko gledali, kako samopašno je vdiral v svet krokodilov, tjunjev, tigrov, kač in škorpionov, kako postavljaško jih je izzival, dražil in se z njimi nespoštljivo junačil (v nekem prizoru z eno roko krmi krokodila s piščancem, v drugi pa drži enoletnega sinka), dokler – dokler ga ni te dni med snemanjem dokumentarca o strupenih prebivalcih morja avstralskih koralnih grebenov pičil morski bič. Strup te skatu sorodne ribe običajno ni usoden, vendar je žival Irwina zabolela z repom naravnost v srce. Umrl je, še preden so ponj prišli reševalci.

Drugače se vedemo, kadar smo pri kom na obisku, in spet drugače, kadar je ta na obisku pri nas.

Dokler kritiziraš svoje okolje, dokazuješ, da si od njega odvisen. Ko ga ne kritiziraš več, si sam svoj.

Študentski bar Kaos, nasproti uredništva Litere, vabi na jutranjo pijačo z napisom: PREBUJAJTE SE V KAOSU.